

STUDIA EUROPAEA GNESNENSIA

1-2/2010

THE POZNAŃ SOCIETY FOR THE ADVANCEMENT OF THE ARTS AND SCIENCES
INSTITUTE OF EUROPEAN CULTURE,
ADAM MICKIEWICZ UNIVERSITY IN POZNAŃ

GNIEZNO EUROPEAN STUDIES
1-2/2010

Editor-in-chief

Leszek Mrozewicz

Editorial Assistant

Filip Kubiaczyk

CONTENTS

Foreword

I. CONCEPTS

II. WITNESSES

III. PEOPLE AND PLACES

IV. REVIEWS

PUBLISHING HOUSE OF THE POZNAŃ SOCIETY
FOR THE ADVANCEMENT OF THE ARTS AND SCIENCES

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
INSTYTUT KULTURY EUROPEJSKIEJ
UNIwersYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

STUDIA EUROPAEA GNESNENSIA

GNIEŹNIEŃSKIE STUDIA EUROPEJSKIE

1–2/2010

Redaktor naczelny

Leszek Mrozewicz

Redaktorzy tomu

Piotr Bering

Grzegorz Łukomski

Sekretarz

Filip Kubiaczyk

Poznań–Gniezno 2010

WYDAWNICTWO POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
POZNAŃ SOCIETY FOR THE ADVANCEMENT OF THE ARTS AND SCIENCES
www.ptpn.poznan.pl dystrybucja@ptpn.poznan.pl

Główny Redaktor Wydawnictw PTPN
Alicja Pihan-Kijasowa

Studia Europaea Gnesnensia nr 1–2/2010

Redaktor naczelny
Leszek Mrozewicz

Komitet naukowy
László Borhy (Budapeszt), Henriette Dahan-Khalev (Beer Sheva), Nitza Davidovitch (Ariel),
Kazimierz Dopierała (Gniezno), Francisco Pina Polo (Saragossa), Leonhard Schumacher (Moguncja),
Dan Soen (Ariel), Witold Szulc (Gniezno), Maria Tomczak (Gniezno)

Sekretarz
Filip Kubiaczyk

Czasopismo recenzowane — Recenzenci tomu
prof. UAM dr hab. Kazimierz Ilski, prof. zw. dr hab. Maciej Serwański, prof. UJ dr hab. Hubert Wolanin

Przekład abstraktów, streszczeń i wstępu na język angielski
Szymon Nowak

Układ stron i redakcja techniczna
Teodor Jeske-Choiński

Redakcja językowa i korekta
Joanna Brodniewicz, Paulina Jeske-Choińska

Projekt okładki
Dariusz Jabłoński

Copyright © by IKE & PTPN

ISBN 978-83-7654-015-3 ISSN 2082-5951

Nakład 200 egz.

Adres redakcji
ul. Kostrzewskiego 5–7, 62–200 Gniezno
tel. 61 4237000, 61 4237019, faks 61 4237002
e-mail: seg@amu.edu.pl

Publikacja sfinansowana ze środków Urzędu Miejskiego w Gnieźnie

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
I. IDEE	
1. Marta Filipczak, Zastosowanie analizy fenomenologicznej Ch. Tilleya w praktyce badawczej na przykładzie wybranych stanowisk z kręgami kamiennymi na Pomorzu	13
2. Reinhard Düchting, Prag und Irland. Bemerkungen zu geopolitisch-kulturellen Konstellationen in Europa.....	37
3. Filip Kubiacyk, Monarchia kastylijsko-aragońska czy Hiszpania? Wokół sporu o model państwa Królów Katolickich (1474–1516).....	43
4. Barbara Milewska-Ważbińska, Megalomania narodowa? Charakterystyka szlachty na podstawie herbarzy staropolskich.....	73
5. Albert Nowacki, W poszukiwaniu miejsca Ukrainy na kulturalnej mapie Europy. Ukraińskie dyskusje literackie lat 20. XX wieku.....	83
6. Artur Trudzik, Między Wspólnym Rynkiem a Wspólnotą Brytyjską — Wielka Brytania w „Kalejdoskopie” emitowanym na falach RWE (1960–1966).....	95
7. Andrzej Furier, Kultura gruzińska a europejska — z historii wzajemnych oddziaływań.....	119
II. ŚWIADKOWIE	
1. Elżbieta Wesołowska, Artysta na obrzeżach świata, czyli wszyscy jesteśmy Odyseuszami. Kilka refleksji ogólnych w nawiązaniu do Cycerona, Owidiusza i Seneki.....	141
2. Monika Owsiana, „To Wariusz, świetny zwycięzco, opisze twe czyny” (Hor. P. I 6,1). Kilka rozważań na temat stosunków między Horacym a Oktawianem Augustem do roku 17 przed Chr.....	149
3. Karolina Kulpa, Kleopatra VII we współczesnej kulturze popularnej: przekaz źródeł czy stereotyp postrzegania Egiptu?	163
4. Grzegorz Łukomski, U źródeł polskiej sowietologii. Publicystyka polityczna Józefa Mackiewicza w okresie Drugiej Rzeczypospolitej.....	183
III. LUDZIE I MIEJSCA	
1. Maciej Maciejowski, Bunt w Sucro 206 r. p.n.e. — czyli społeczne koszty budowy imperium.....	207
2. Paulina Lampkowska, Truciciele na dworze cesarskim! O przypadkach otrucić za panowania dynastii julijsko-klaudyjskiej.....	221
3. Zofia Kaczmarek, Strój kapłana w starożytnym Rzymie w czasach Oktawiana Augusta.....	235
4. Leszek Mrozewicz, Miasta rzymskie nad dolnym Dunajem w okresie przełomu (III–IV w.) ze szczególnym uwzględnieniem miasta Novae.....	261
5. Piotr Bering, Średniowieczne „małe ojczyzny” czy centra świata?.....	287
6. Krzysztof Obremski, Waclaw Potocki i Podgórze Karpackie — peryferyjne centrum teologicznej refleksji poety („Tydzień stworzenia świata” — „Ogród”).....	297
7. Ewa Grzesiuk, Polskie centra kulturalne i naukowe w wieku XVIII: Warszawa, Kraków i... Lipsk.....	311

8. Patrycja Kanafocka, Tożsamość narodowa mieszkańców Wielkiego Księstwa Poznańskiego.....	327
9. Igor Kriwoszeja, Ewolucja konstrukcji lokalnych „centrum-prowincja”. Transformacja magnackich minipaństw na Ukrainie prawobrzeżnej w latach 1793–1863 (na przykładzie latyfundiów hrabiów Potockich herbu Pilawa)	347
10. Adriana Ciesielska, Starożytne centra i peryferia europejskie w perspektywie współczesnych teorii społecznych.....	357
11. Małgorzata Dubrowska, Od „Jerozolimy Królestwa Polskiego” do miejsca pamięci — żydowski Lublin.....	371
12. Stanisław Prędota, Język niderlandzki w Holandii i północnej Belgii: integracja czy dezintegracja?.....	383
13. Przemysław Hudyma, Udział Wojska Polskiego w misjach stabilizacyjnych w krajach byłej Jugosławii.....	395

IV. RECENZJE

1. Mariusz Ciesielski, Dzieje Gotów oczami archeologa (rec. książki: Andrzej Kokowski, Goci. Od Skandzy do Campi Gothorum (od Skandynawii do Półwyspu Iberyjskiego) [engl. Zfsg: The Goths: from Skandza to the Campi Gothorum (from Skandinavia to the Iberian Peninsula)], Wydawnictwo [Verlag] TRIO, Warszawa 2007, 456 S., 201 Abb. mit farbigen Tafeln, Sachregistern	411
2. Beata Frydryczak, Wszyscy jesteśmy cyborgami (rec. książki: Grażyna Gajewska, Arcy-nie-ludzkie. Przez science fiction do antropologii cyborgów, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2010, ss. 317).....	417
3. Krzysztof Królczyk, Weterani legionów rzymskich w prowincjach bałkańskich Imperium Romanum (rec. książki: Snežana Ferjančić, Nasel'avanje legijskih veterana u balkanskim provincijama I-III vek n.e. (Settlement of Legionary Veterans in Balkan Provinces I-III Century A.D.), Srpska Akademija Nauka i Umetnosti — Balkanološki Institut, Beograd 2002, ss. 380)	422
4. Filip Kubiaczyk, Religia w służbie polityki? Hiszpania wobec Maghrebu w początkach epoki nowożytnej (rec. książki: Beatriz Alonso Acero, Cisneros y la conquista española del norte de África: cruzada, política y arte de la guerra, Ministerio de Defensa, Madrid 2006, ss. 295).....	432
5. Katarzyna Mirgos, Federalizm „po hiszpańsku” (rec. książki: Anna Sroka, Hiszpańska droga do federalizmu, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, ss. 345)	441

CONTENTS

Foreword.....	11
---------------	----

I. CONCEPTS

1. Marta Filipczak, Application of Ch. Tilley's Phenomenological Analysis in Research Practice on the Example of Selected Sites with Stone Circles in Pomerania	13
2. Reinhard Düchting, Prague and Ireland. Remarks on the Geopolitical-Cultural Alignments in Europe.....	37
3. Filip Kubiaczyk, Castilian-Aragon Monarchy or Spain? Remarks on the Dispute Concerning the Model of the State of the Catholic Kings.....	43
4. Barbara Milewska-Ważbińska, National Megalomania? Characteristics of the Gentry (szlachta) Based on Old Polish Armoriais	73
5. Albert Nowacki, In Search of Ukraine's Place on the Cultural Map of Europe. Ukrainian Literary Debates of the 1920s.....	83
6. Artur Trudzik, Between the Common Market and the British Commonwealth—Great Britain in “Kaleidoscope” Broadcast by Radio Free Europe (1960–1966)	95
7. Andrzej Furier, Georgian and European Culture—on the History of Mutual Influences	119

II. WITNESSES

1. Elżbieta Wesołowska, Artist on Edge of the World, or We Are all Odysseuses. Some General Reflections with Reference to Cicero, Ovid, Seneca.....	141
2. Monika Owsiana, “Varius, oh Illustrious Victor, Shall Describe Thy Deeds” (Hor. Od. I.6). Some Reflections on the Relations between Horace and Octavian Augustus until 17 B.C.	149
3. Karolina Kulpa, Cleopatra VII in Contemporary Popular Culture: Source-Based or Stereotypical Conception of Egypt?	163
4. Grzegorz Łukomski, At the Roots of Polish Sovietology. Political Writings of Józef Mackiewicz in the Period of the Second Republic.....	183

III. PEOPLE AND PLACES

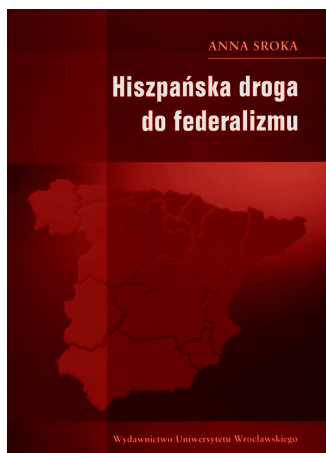
1. Maciej Maciejowski, The Mutiny at Sucro, 206 B.C.—or the Social Costs of Making the Empire	207
2. Paulina Lampkowska, Poisoners at the Imperial Court! On the Cases of Poisoning during the Reign of the Julio-Claudian Dynasty.....	221
3. Zofia Kaczmarek, Vestments of a Priest in Ancient Rome, in the Times of Octavian Augustus	235
4. Leszek Mrozewicz, Roman Cities on the Lower Danube in the Landmark Period (3 rd –4 th Cent.) with Particular Consideration of the City of Novae	261
5. Piotr Bering, Medieval “Small Homelands” or World's Centres?	287
6. Krzysztof Obremski, Waclaw Potocki and the Carpathian Foothills—a Peripheral Centre of the Poet's Theological Reflection (“Tydzień stworzenia świata”—“Ogród”).....	297

7. Ewa Grzesiuk, Polish Cultural and Scientific Centers in the 18 th Century: Warsaw, Cracow and... Leipzig.....	311
8. Patrycja Kanafocka, National Identity of the Inhabitants of the Great Duchy of Poznań....	327
9. Igor Kriwoszeja, Metamorphoses of the Center-Periphery Local Constructions: Transformations of the Magnates' Mini-States in Right-Bank Ukraine in 1793–1863 (on the Example of the Latifundia of the Potocki Family (Pilawa Coat of Arms))	347
10. Adriana Ciesielska, Antique European Centres and Peripheries in the Light of Contemporary Social Theories.....	357
11. Małgorzata Dubrowska, From the “Jerusalem of the Kingdom of Poland” to a Place of Remembrance—the Jewish Lublin.....	371
12. Stanisław Prędoła, Dutch Language in the Netherlands and Northern Belgium: Integration or Disintegration?	383
13. Przemysław Hudyma, Participation of the Polish Armed Forces in Stabilization Missions in the States of Former Yugoslavia.....	395

IV. REVIEWS

1. Mariusz Ciesielski, The History of Goths as Seen by an Archaeologist (rev. Andrzej Kokowski, Goci. Od Skandzy do Campi Gothorum (od Skandynawii do Półwyspu Iberyjskiego) [engl. Zfsq: The Goths: from Skandza to the Campi Gothorum (from Skandinavia to the Iberian Peninsula)], Wydawnictwo [Verlag] TRIO, Warszawa 2007, 456 S., 201 Abb. mit farbigen Tafeln, Sachregistern.....	411
2. Beata Frydryczak, We are all cyborgs (rev. Grażyna Gajewska, Arcy-nie-ludzkie. Przez science fiction do antropologii cyborgów, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2010, ss. 317)	417
3. Krzysztof Królczyk, Veterans of the Roman legions in the Balkan provinces of the Imperium Romanum (rev. Snežana Ferjančić, Nasel'avanje legijskih veterana u balkanskim provincijama I-III vek n.e. (Settlement of Legionary Veterans in Balkan Provinces I–III Century A.D.), Srpska Akademija Nauka i Umetnosti — Balkanološki Institut, Beograd 2002, ss. 380)	422
4. Filip Kubiaczyk, Religion in the Service of Politics? Spain and the Maghreb at the Beginning of the Modern Era (rev. Beatriz Alonso Acero, Cisneros y la conquista española del norte de África: cruzada, política y arte de la guerra, Ministerio de Defensa, Madrid 2006, ss. 295)	432
5. Katarzyna Mirgos, Federalism “the Spanish Way” (rev. Anna Sroka, Hiszpańska droga do federalizmu, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, ss. 345)	441

Katarzyna Mirgos
(Gniezno)

FEDERALIZM „PO HISZPAŃSKU”

Anna Sroka, *Hiszpańska droga do federalizmu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, ss. 345.

W 2008 roku na polskim rynku wydawniczym pojawiła się książka Anny Sroki zatytułowana „Hiszpańska droga do federalizmu”, w której autorka przyjrzała się ewolucji i specyfice ustroju państwa hiszpańskiego, przychylając się jednocześnie do stwierdzenia, że w największym stopniu zbliża się on do modelu federacyjnego.

Anna Sroka, która ukończyła studia politologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim, a obecnie pełni funkcję adiunkta na Uniwersytecie Warszawskim (Zakład Instytucji Europejskich Instytutu Nauk Politycznych), ma na swoim koncie również pobyty naukowe w Hiszpanii — stypendia i wykłady w Madrycie. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się, jak przeczytać może Czytelnik w informacji zawartej na okładce pracy, wokół „kwestii federalizmu, regionalizmu i decentralizacji oraz tematyki transformacji ustrojowych”.

Książka składa się z pięciu głównych rozdziałów, podzielonych na liczne podrozdziały i podczęści, co jest tu zabiegiem słusznym, gdyż sprawia, że praca zawierająca prawdziwe bogactwo informacji, ma przejrzysty charakter; jednocześnie układ rozdziałów jest logiczny i jasny. Autorka wychodzi od wyjaśnienia wykorzystywanego przez siebie aparatu pojęciowego oraz bliskich jej koncepcji teoretycznych, omawia definicję państwa i poszczególne modele ustrojów państwowych (państwo unitarne, regionalne, federalne), w czego efekcie dochodzi do wniosku, że choć współczesna Hiszpania pod względem ustrojowym „wymyka się jednoznacznym klasyfikacjom”, to jednak najbliższy jest jej system federacyjny (określa ją mianem państwa semifederalnego). W tym miejscu A. Sroka przywołuje konkretne artykuły hiszpańskiej Konstytucji. Praca pełna jest podobnych szczegółowych omówień i tłumaczeń zapisów prawnych, co stanowi cenne źródło informacji, zwłaszcza dla Czytelnika nieznającego języka hiszpańskiego.

W rozdziale drugim A. Sroka koncentruje się na rozwoju modelu państwa hiszpańskiego „od centralizmu do federalizmu” i w nieco bardziej szczegółowy sposób analizuje procesy decentralizacyjne, o których wspomniała w pierwszej części, wychodząc od początków hiszpańskiej państwowości, następnie przechodząc do osiemnasto- i dziewiętnastowiecznych procesów kształtowania się tożsamości narodowych i regionalizmów, by skończyć na ustroju Hiszpanii w dobie demokracji. W części tej zaskakiwać może fakt, że autorka bardzo pobieżnie potraktowała okres dyktatury generała Francisca Franco, koncentrując się przede wszystkim na schyłkowym okresie jego rządów, tym bardziej że sama uznała, iż ważnymi i charakterystycznymi dla modelu hiszpańskiego są procesy decentralizacyjne i tożsamościowe (nacjonalizmy). Tak wybiórcze potraktowanie tego okresu wydaje się więc w dwojnasób niepełne, zarówno ze względu na wpływ, jaki wywarł na ustrój Hiszpanii (i przebieg omawianego procesu decentralizacji) niemal czterdziestoletni okres dyktatury frankistowskiej, jak i dlatego, że przyczynił się on w sposób istotny do kształtu nacjonalizmów regionalnych. Te zaś, choć zdaniem A. Sroki opierały się głównie na różnicach kulturowo-historycznych, według interpretacji innych badaczy powstały przede wszystkim jako reakcja na nacjonalizm hiszpański (pisała o tym na przykład historyczka L. Valverde¹). Z pewnością warto byłoby odnieść się i do takich hipotez.

Czytelnik nie znajdzie w zasadzie informacji o frankistowskich represjach wobec innych narodów zamieszkujących ówczesną Hiszpanię, a wpływy, jakie polityka Franco wywarła na ruchy narodowe Basków, Katalończyków czy mieszkańców Galicji są omówione powierzchownie i bez wyjaśnienia kontekstu tych zmian (znaczącym przykładem mógłby być opis ewolucji organizacji ETA). A. Sroka dużo miejsca poświęca opisowi struktury i specyfiki nacjonalizmu baskijskiego (a także katalońskiego czy galicyjskiego) — jest to znaczną asymetrią w stosunku do charakterystyki nacjonalizmu hiszpańskiego. Również działalność organizacji GAL, która w latach 80. XX wieku, a więc już po śmierci Franco, przy wsparciu hiszpańskiego rządu w sposób brutalny i z pewnością niedemokratyczny (tak zwana „brudna wojna”), zwalczała podejrzanych o członkostwo w ETA (jak się później okazało, nie wszystkie z ofiar miały takie powiązania), została zaledwie wspomniana i to bez wyraźnego podkreślenia jej powiązania z władzami państwowymi. Na marginesie można powiedzieć, że choćby ze względu na takie aspekty po frankistowskiej historii Hiszpanii sto-

---

¹ J. Medem, *La pelota vasca. La piel contra la piedra*, Madrid 2003, s. 79.

sowniejsze byłoby unikanie przez autorkę tak jednoznacznych stwierdzeń jak: „zakończona pełnym sukcesem demokracja”.

Pewną nieścisłością wydaje się stwierdzenie, że „ojciec baskijskiego nacjonalizmu” Sabino Arana „nie wiązał prawa Kraju Basków do niezawisłego bytu narodowego z odmiennością kultury czy języka, lecz z kategorią «rasy»”. Dla Arany aspekt czystości krwi istotnie miał zasadnicze znaczenie, jednak warto zwrócić uwagę choćby na to, że w dużym stopniu był połączony z kwestią religii. Dla tego ideologa fakt, że Baskowie żyli w znacznej izolacji i nie „mieszali się” z Żydami czy Arabami, gwarantował „czystość” baskijskiego katolicyzmu. „Rasizm” w jego myśli wiąże się więc z kwestią religijnej i moralnej czystości (co nie ma być tu jego usprawiedliwieniem, lecz ukazaniem specyfiki)² i warto byłoby to zaznaczyć. Ponadto język, obyczaje, pamięć historyczna również stanowiły zasadnicze elementy składające się na zbiór cech narodu baskijskiego — Arana wymieniał bowiem pięć głównych jego filarów: rasę, język, rząd i prawa, charakter i zwyczaje oraz osobowość historyczną (według ważności). Miały one jednak nieco mniejsze znaczenie, gdyż baskijski ideolog twierdził, że utracony język, w przeciwieństwie do rasy, można odzyskać i wychodził z założenia, że „*Euzkera eztakijan euzkotar abertzaliak ikasten dau*” („Baskijski patriota, który nie zna baskijskiego, naucz się go”³). Sam był tego doskonałym przykładem — *euskary* nauczył się jako młody mężczyzna. Co więcej, i to bezwzględnie wskazuje na znaczenie języka baskijskiego w jego wizji Kraju Basków, stał się orędownikiem jego używania i oczyszczania (z zewnętrznych wpływów), a także autorem licznych neologizmów, z których wiele na stałe weszło do baskijskiego słownika (w tym nazwa własna Baskonii — *Euskadi* czy słowo ojczyzna — *aberi* i patriota — *abertzale*).

Trzeci i czwarty rozdział są wobec siebie komplementarne. W pierwszym A. Sroka omawia elementy federalne obecne w strukturze państwa hiszpańskiego, w drugim te, które odróżniają Hiszpanię od typowego modelu federalnego. Przedstawiony tu zostaje zakres kompetencji wspólnot autonomicznych — cenna jest zwłaszcza opracowana przez autorkę (na podstawie klasyfikacji J. Tornosa Masy) tabela porządkująca rodzaje i zakresy kompetencji państwa i autonomii. Czytelnik znajdzie tu też opis funkcji, struktury i znaczenia hisz-

² J. Aranzadi, *Milenarismo vasco. Edad de Oro, etnia y nativismo*, Madrid 2000, s. 466 i dalsze.

³ L. Michelena, *Diccionario general vasco. Orotariko Euskal Hiztegia 1*, Bilbao 1987, s. 106.

pańskiego Trybunału Konstytucyjnego, stanowiącego jedyny organ rozstrzygający spory kompetencyjne (zostały zaznaczone ich charakter i przyczyny). A. Sroka zwraca uwagę na niedoskonały system współpracy międzyrządowej czy ograniczenia narzucone wspólnotom w działalności związanej z Unią Europejską (na przykład uczestnictwo w instytucjach unijnych) i próby zmiany tej sytuacji, koncentruje się również na asymetriach obecnych w systemie wspólnot autonomicznych (o charakterze finansowym, językowym, kompetencyjnym, geograficznym).

Kilka z poruszonych tu kwestii wymagałoby, moim zdaniem, pewnego uzupełnienia. Autorka pisze między innymi o tym, że przyczyną niskiego stopnia znajomości języka baskijskiego była nie tylko dominacja kultury kastylijskiej, ale jego użycie w grupie rodzinnej, trudność oraz dialektyzacja. Trudno mi zgodzić się z takim podejściem do znaczenia długotrwałej marginalizacji i deprecjonowania języka (określanego jako „język wieśniaków”), a także nieprzywołania w tym kontekście przez autorkę okresu dyktatury Franco, podczas której używanie języka baskijskiego było zabronione i karane (wybrane przykłady uchwał na ten temat przywołał w książce o historii języka baskijskiego J.C. Etxegoien⁴). W tych latach wielu rodziców w obawie przed represjami (nawet więzieniem, karami cielesnymi w szkołach) nie uczyło swoich dzieci ojczystego języka. W moim mniemaniu czasy te wywarły większy wpływ na sytuację językową Kraju Basków niż fakt jego „subiektywnej trudności”. Podobnie stwierdzenie, że „korzenie baskijskiego ruchu narodowego związane były w większym stopniu z *fueros* i nacjonalizmem etnicznym niż z odrodzeniem kultury i języka” wydaje się niepełne, jeśli zwrócimy uwagę na działalność i twórczość chociażby takich autorów jak M. de Larramendi, P.P. Astarloa, A. Chaho czy A. Kanpion.

Autorce zdarzyło się też dość istotne przeoczenie. Podała, że na rynku baskijskim brakuje dziennika wydawanego wyłącznie w *euskara* (języku baskijskim), tymczasem do 2003 roku był nim „Euskaldunon Egunkaria” (powstał w 1990 r.), obecnie jest to „Berria”⁵ (decyzja zamknięcia, pod zarzutem współpracy z ETA, tego pierwszego odbiła się szerokim echem również poza Baskonią, wywołując na przykład falę protestów w Katalonii). W międzyczasie pojawiał się też „Egunero”.

---

⁴ J.C. Etxegoien, *Euskara Jendea. Gure hizkuntzaren historia, gure historiaren hizkuntza*, Iruñea 2006, s. 224–227.

⁵ Adres strony internetowej Berrii: www.berria.info.

Ostatni rozdział, który opiera się częściowo na badaniach własnych A. Sroki (wywiady z politykami hiszpańskimi), skupia się na społecznym odbiorze kwestii takiej jak struktura terytorialna Hiszpanii, proces demokratyzacji, problem tożsamości regionalnych. Jest to więc przyjęcie nieco innego punktu widzenia na omawiane zagadnienia, będącego ich wartościowym uzupełnieniem. Autorka omawia w tym miejscu również system wyborczy w Hiszpanii, postawy wobec ustroju terytorialnego państwa i programy hiszpańskich partii politycznych, w tym systemy partyjne w Kraju Basków i Katalonii w kontekście ich historycznej ewolucji. Pojawił się tu drobny błąd w przełożeniu na język polski nazw partii baskijskich — Herri Batasuna została przetłumaczona jako „Mieszkańcy Baskonii”, a Euskal Herritarrok jako „Jedność Baskonii”, gdy w rzeczywistości Herri Batasuna to „Jedność Baskonii” (czy bardziej prawidłowo: „Jedność Narodu”), a Euskal Herritarrok — „Mieszkańcy Baskonii” (dosłownie: „My, Mieszkańcy Baskonii”).

Książka A. Sroki stanowi bez wątpienia cenne źródło informacji o hiszpańskim ustroju terytorialnym. Została przygotowana i wydana z dużą starannością. Na uwagę zasługują liczne tłumaczenia oryginalnych dokumentów, bogactwo przypisów czy aneks zawierający aż czternaście załączników, przedstawiających między innymi schemat sądownictwa hiszpańskiego, wyniki wyborów czy opinie społeczne. W bardzo przejrzysty sposób została uporządkowana również bibliografia.

Autorce zależało, co zaznaczyła we wstępie, na kompleksowym ujęciu problemu oraz zachowaniu obiektywizmu, którego, w jej opinii, brakuje hiszpańskim pozycjom naukowym. Wydaje się, że cel ten nie został osiągnięty w pełni. Wyraźnie widoczna jest dysproporcja w odniesieniu do hiszpańskich nacjonalizmów oraz jednostronne i powierzchowne ujęcie kwestii z nimi związanych, a także pozbawione niezbędnego kontekstu omówienie kulturowo-politycznej specyfiki regionów autonomicznych (cenne byłoby szersze korzystanie z lokalnych źródeł i interpretacji).

Przykładem może być chociażby przywołanie sytuacji, gdy partia Herri Batasuna (HB) została oskarżona o związki z terrorystami, po tym, jak w należnym sobie czasie antenowym pokazała nagranie, w którym wypowiadają się członkowie ETA. Tymczasem, co warto uzupełnić, była to reakcja członków HB na wypowiedzi hiszpańskich polityków o niejasności żądań ETA (wideo zawierało warunki zawieszenia broni według tej organizacji⁶), stanowiła więc

---

⁶ M. Kurlansky, *The Basque history of the world*, London 2000, s. 294–295.

element politycznej polemiki. Ukazanie kontekstu, głębsze zanalizowanie problemu nierzadko zmienia znaczenie całego wydarzenia lub nadaje mu inny sens. Takiego szerszego spojrzenia w odniesieniu do problemu regionalizmów w pracy brakuje. Książka A. Sroki zawiera wiele cennych informacji i stanowi bardzo wartościowe studium, jednak pod względem interpretacji hiszpańskich ruchów narodowych jest raczej, i niestety, kolejnym „głosem z centrum”.